

УДК 339.91

МЕХАНІЗМ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК ПРАЦІ В УМОВАХ ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Стаканов Р. Д.

Кандидат економічних наук, доцент кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Анотація. З підписанням Угоди про Асоціацію, в Україні з'являється можливість поглибити свою інтеграцію до європейського ринку праці. Така інтеграція відіграє вагомую роль, зважаючи на те, що близько половини всієї трудової міграції спрямовується до ЄС, а частка грошових переказів з країн ЄС у загальних надходженнях від мігрантів становить понад 30%. В Угоді передбачається, що ЄС та Україна докладатимуть спільних зусиль для подолання причин виникнення міграції, запровадженні ефективної політики протидії нелегальній міграції, а робітникам з України та ЄС, що є легально працевлаштованими, гарантуються рівні права, а також декларується необхідність розширювати кількість двосторонніх угод щодо працевлаштування між Україною та країнами-членами ЄС. В Угоді окремо передбачено положення щодо тимчасової присутності фізичних осіб для цілей економічної діяльності, що дозволяє наймати «основний персонал», також надавати комерційні послуги за спрощеною процедурою перебування на території приймаючої країни. Однак, лібералізація доступу емігрантів з України стосується в першу чергу кваліфікованої міграції, що, загалом, відповідає загальній тенденції провадження імміграційної політики ЄС на сучасному етапі. Питання ж доступу на національні ринки праці основної частини трудових мігрантів з України і надалі залишаються сферою двосторонніх відносин між Україною та приймаючими країнами в ЄС.

Ключові слова: Угода про Асоціацію, ЄС, міжнародна трудова міграція, ринок праці, грошові перекази, міграційна політика ЄС.

Постановка проблеми. Підписання Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС дає можливість поглибити інтеграцію України в Європейський ринок праці. Зважаючи на залежність України від зовнішньої міграції в умовах нестабільного розвитку інших форм міжнародних економічних відносин, а також на довгострокову потребу нових мігрантів в країнах ЄС, співпраця в сфері трудової міграції є об'єктивною та перспективною метою для обох сторін вже впродовж найближчих років.

Мета статті – дослідити зміни в міграційній ситуації між Україною та країнами ЄС в короткостроковій перспективі, з урахуванням довгострокових потреб економіки України та ЄС, що знаходить своє відображення, зокрема і в окремих положеннях Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, а також країнами-членами ЄС.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Міжнародна трудова міграція, глобальний та регіональні ринки праці, міграційна політика як окремих країн, так і регіональних об'єднань, а також міграційна політика України та ЄС досліджувались рядом українських та зарубіжних науковців, серед яких в першу чергу варто виділити Дж. Борхаса, В. Будкіна, М. Відякіну [1; 2], А. Вінтерса, А. Гайдучького [3], Р. Доббса, С. Дрінквотера, І. Івах-

нюка, Е. Лібанову, О.Малиновську, С. Метельова, Д. Рату, А. Румянцева, О. Старка, А. Філіпенка, Дж. Флореса, Р. Чамі.

Основні результати дослідження. Відповідно до даних міжнародної статистики, за кордоном лише легально перебувають 1,869 млн. українських громадян, що складає 4,1% від населення України [8]. Загалом же можна стверджувати про наявність стабільного перебування за кордоном до 3 млн. трудових мігрантів з України протягом року.

Міграція з Україною до ЄС складає менше половини [4] або за іншими даними 56% [8] від загального показника еміграції з країни. Серед країн ЄС ключовими країнами призначення міграції виступають Польща (12,2% від загальної кількості мігрантів), Італія (10,8%), а також Німеччина (8,2%). Переважно на території ЄС українці були працевлаштованими в Італії (13,4% від загальної кількості емігрантів), Чеській Республіці (12,8%), Польщі (7,4%), Іспанії (3,9%) та Португалії (3,0%) [1, с. 251]. Зважаючи на це, для України можливість вільного доступу до ринку праці ЄС відіграє вагомий роль для забезпечення стабільності як міграційного руху, так і підтримки платіжного балансу України за рахунок грошових переказів мігрантів, обсяг яких в 2013 р., лише за офіційними каналами, склав 8,5 млрд. дол. США [5], з них частка країн ЄС – 30,8% (2,3 млрд. дол.), що є меншим за показники еміграції в даному напрямі, а отже вказує на можливості подальшого збільшення абсолютних показників легальних грошових переказів за умови створення відповідних законодавчих умов, в тому числі за рахунок розвитку двосторонніх угод.

21 березня 2014 р. було підписано частину статей Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, а також країнами-членами ЄС [7]. Після завершення процедури підписання, а також ратифікації даного документу всіма сторонами, відбудуться вагомні зміни в ряді секторів економічної співпраці між Україною та ЄС. Певні зміни відбудуться також і в секторі трудової міграції між країнами.

В Розділі III Угоди в 16-18 статтях передбачено окремі моменти співпраці між Сторонами щодо гарантування права на міграцію та захист прав мігрантів в країнах призначення.

Стаття 16 Угоди [1] присвячена співробітництву у сфері міграції, притулку та управлінню кордонами. В даній статті декларується важливість спільного керування міграцією між країнами, включення важливих проблем міграційної сфери до національних стратегій економічного розвитку регіонів походження міграції. В цій статті передбачається, що ЄС та Україна докладатимуть спільних зусиль для подолання причин виникнення міграції, запровадженні ефективної політики протидії нелегальній міграції, співпрацюватимуть в реалізації прав біженців, відповідно до умов Конвенції ООН про статус біженців 1951 р., а також Протоколу щодо статусу біженців 1967 р.

Статтею 17 Угоди робітникам з України гарантуються рівні трудові права з правами місцевих громадян країн ЄС, відповідно до національно законодавства в таких країнах. Аналогічні зобов'язання бере на себе і Україна стосовно робітників з країн-членів ЄС.

Окрему увагу в Угоді (ст. 18) надано мобільності працівників. Так, передбачається, що для українських трудових мігрантів повинні бути збережені, а за можливості, і покращенні можливості для доступу на ринок праці ЄС. Акцент робиться, в першу чергу, на тих країнах, що вже підписали з Україною Угоди про працевлаштування робітників (наприклад, Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємне працевлаштування працівників, 1994 р. [6]), іншим же державам ЄС пропонується вивчити можливість укладання відповідних умов. Інші можливості, такі як розширення доступу для професійного навчання українців в ЄС, розглядатиме Рада Асоціації, при цьому вона враховуватиме поточний стан справ на ринку праці країн ЄС.

У випадку з рухом осіб загалом, то сторони (ст. 19 Угоди) підтверджують необхідність повного виконання Угоди між Україною та ЄС про реадмісію осіб (2007 р.), а також Угоди між Україною та ЄС про спрощення оформлення віз (2007 р.). Інституційно виконання даних угод контролюватимуться через Спільний комітет з питань реадмісії та Спільним комітетом реалізації угоди про спрощення візового режиму, відповідно. Робота по створенню режиму безвізових переміщень між Україною та ЄС продовжується з листопада 2010 р. в рамках Плану дій щодо лібералізації візового режиму.

В Угоді окремо передбачено положення щодо тимчасової присутності фізичних осіб для цілей економічної діяльності. Відповідно до положень статті 98, підприємства України та ЄС, при здійсненні свої економічної діяльності через дочірні підприємства, філії та представництва, що засновані на території ЄС та України, відповідно до законодавства приймаючої країни, мають можливість наймати працівників, що визначаються як «основний персонал». До основного персоналу, відповідно до Угоди відносяться такі категорії робітників:

- бізнес-відвідувачі. Фізичні особи, що працюють на керівних посадах та несуть відповідальність за заснування підприємства. Дані робітники не повинні отримувати оплату з боку приймаючої сторони в країні заснування такого підприємства;
- персонал, переведений в межах корпорації. Дана категорія включає в себе працівників, що працюють на підприємствах ЄС або України терміном не менше одного року та були тимчасово переведені на роботу в підрозділ підприємства, що працює на території іншої Сторони Угоди. До цієї категорії відносяться як керівники, так і спеціалісти.

Основний персонал має право працювати лише виключно на самі юридичні особи та їхні дочірні підприємства, філії та представництва. Дозвіл на роботу в такому разі не повинен перевищувати періоду працевлаштування даного працівника, але не більше трьох років. При цьому, для бізнес-відвідувачів тимчасове перебування не може перевищувати 90 днів протягом одного року. Також юридичні особи України та країн членів ЄС мають право приймати на роботу в свої відділення закордоном випускників-стажерів. В такому разі їхній тимчасовий в'їзд не повинен перевищувати один рік.

Аналогічно як і у випадку з бізнес-відвідувачами терміном на 90 днів протягом року, дозволений тимчасовий доступ на територію Сторін продавців бізнес-послуг. До даної категорії робітників відносяться фізичні особи, які є представником постачальника однієї зі Сторін та прибувають на території приймаючої країни з метою ведення переговорів щодо продажу послуг контрагенту на території приймаючої країни. При цьому, самі продавці бізнес послуг не мають права бути залученими до безпосереднього надання послуг місцевому населенню та отримувати заробітну плату за свою професійну діяльність з джерел в країні перебування.

Для надання послуг в ряді видів економічної діяльності (наприклад, юридичні, консультаційні, бухгалтерські, комп'ютерні, інженерні, туристичні послуги, технічні випробування та технічне обслуговування та ін.) Україна та ЄС дозволяють надавати послуги на своїй території та надають право тимчасового в'їзду (до 1 року) постачальникам таких послуг. Фізичні особи, що мають намір в'їхати на територію іншої країни для надання послуг повинні відповідати ряду критеріїв. Зокрема, вони повинні мати можливість підтвердити свою кваліфікацію (дипломом про вищу освіту або за допомогою інших документів, що можуть засвідчити наявність у них належних знань відповідно до законодавства приймаючої країни), оплата за надані послуги не повинна виплачуватись за рахунок приймаючої сторони, а лише в рамках оплати праці країною, що направила дану особу в якості свого представника. Загальний термін перебування постачальників договірних послуг в країнах перебування не повинно перевищувати 6 місяців протягом 1 року.

Також, відповідно до Угоди, Сторони гарантують можливість тимчасового перебування незалежних фахівців, згідно із зобов'язаннями за Угодою ГАТС Світової організації торгівлі для надання окремих категорій послуг. До незалежних фахівців відносяться особи, що залучені до надання послуг і при цьому вони є самозайнятими на території країни походження. Умовою для отримання права тимчасове перебування такого фахівця виступає відсутність підприємницької діяльності зареєстрованої в приймаючій країні, а також наявність договору про надання послуг споживачам на території приймаючої країни.

Максимальний термін перебування таких фізичних осіб на території приймаючої країни обмежується 6 місяцями (5 тижнями у випадку з Люксембургом) протягом 1 року, але не довше терміну дії договору. Також, незалежні фахівці повинні мати не менше 6 років досвіду роботи у відповідній сфері, а також мати можливість підтвердити свою кваліфікацію дипломом про вищу освіту або іншим документом, що підтверджує професійну кваліфікацію відповідно до вимог законодавства приймаючої країни.

До категорій послуг, що можуть бути наданими незалежними фахівцями відносяться юридичні, інженерні, комп'ютерні, перекладацькі послуги, а також послуги в галузі архітектури, управлінського консультування. Право на перебування в країні призначення не надає легальної можливості виконання інших робіт не передбачених договором про надання послуг.

Обмеженість угоди про мобільність працівників між даному разі визначається особливостями міграційної політики ЄС, яка ще знаходиться на стані формування і, у випадку з трудовою міграцією, вона не віднесена до виключної компетенції ЄС, відповідно, ЄС не може брати від свого імені зобов'язання по допуску іноземної робочої сили, як це відбувається у випадку з доступом українських товарів територію єдиного митного простору ЄС.

Зважаючи на те, що статті 16-18 Угоди не надають можливості вільного доступу на ринки праці країн ЄС, ефект від підписання даного договору буде значно обмеженим. У випадку з тимчасовою присутністю фізичних осіб для ведення комерційної діяльності, дані положення несуть певні позитивні наслідки для міграції кваліфікованих та висококваліфікованих робітників, а також бізнес мігрантів. Водночас, зважаючи на актуальну структуру трудової зайнятості українських мігрантів, коли ключовими секторами зайнятості для трудових мігрантів з України в ЄС виступають будівництво та робота домашньої прислуги, а також оптова й роздрібна торгівля, сільське господарство та промисловість [2, с. 111], дана лібералізація доступу економічних мігрантів з України на впливає на можливість вільного доступу на ринок праці ЄС для більшості з них.

Оскільки в ЄС відсутня спільна міграційна політики щодо трудової міграції з третіх країн, Україні і надалі необхідно розвивати пріоритетно двосторонні відносини та розширювати перелік угод про працевлаштування та гарантії соціального забезпечення в ключових країнах-імпортерах робочої сили в ЄС.

Висновки. ЄС є ключовим центром притягання для української трудової міграції, а також вагомим джерелом походження грошових переказів. Підписання та повноцінний вступ в силу положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС дасть можливість лібералізувати окремі аспекти трудової міграції між Україною та ЄС. Однак, лібералізація доступу емігрантів з України стосується в першу чергу міграції кваліфікованої міграції, що, загалом, відповідає загальній тенденції провадження імміграційної політики ЄС на сучасному етапі. Питання ж доступу на національні ринки праці основної частини трудових мігрантів з України і надалі залишаться сферою двосторонніх відносин між Україною та приймаючими країнами в ЄС.

Список використаної літератури

1. Відякіна М., Стаканов Р. Міграційна політика на регіональних ринках робочої сили / М. Відякіна, Р. Стаканов. — Черкаси: видавництво Ю. Чабаненко, 2013. — 354 с.
2. Відякіна М. М., Стаканов Р. Д. Трудова міграція з України до ЄС: макроекономічний вимір: Монографія / М. М. Відякіна, Р. Д. Стаканов // К.: «ДКС центр», 2011. с. 198.
3. Гайдучький А. Як Україні подвоїти ВВП? І яким шляхом піти країні? / [Електронний ресурс]. — Спосіб доступу: <http://gazeta.dt.ua/finances/yak-ukrayini-podvoyiti-vvp-i-yakim-shlyahom-piti-krayini.html>.
4. Дослідження потреб українських мігрантів [Електронний ресурс] / Благодійний фонд Арсенія Яценюка «Open Ukraine». — Режим доступу: <http://openukraine.org/file/b3Vlb-nVrcmFpbmVfZmlsZXMuMjA3.rar>.
5. Огляд приватних грошових переказів в Україну / Національний банк України // [Електронний ресурс]. — Спосіб доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73841>.
6. Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про взаємне працевлаштування працівників / Верховна Рада України // [Електронний ресурс]. — Спосіб доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_026.
7. Угода про асоціацію між Україною та європейським союзом і його державами-членами / [Електронний ресурс]. — Спосіб доступу: <http://comeuroint.rada.gov.ua/comev-roint/doccatalog/document?id=56219>.
8. Migration profile. Ukraine / Migration policy centre // [Electronic resource]. — Mode of access: http://www.migrationpolicycentre.eu/docs/migration_profiles/Ukraine.pdf.

THE MECHANISM OF UKRAINE'S INTEGRATION INTO THE EUROPEAN LABOR IN TERMS OF ASSOCIATION AGREEMENT BETWEEN UKRAINE AND THE EU

Stakanov R. D.

PhD, Associate Professor at the Chair of World Economy and International Economic Relations of Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv.

Abstract. *With the signing of an Association Agreement (hereinafter – Agreement), Ukraine gain an opportunity to deepen its integration into the European labor market. This plays an important role, given the fact that about half of all Ukrainian migration is directed to the EU and the share of remittances from the EU in total revenues from workers totals to more than 30%. The Agreement provides that the EU and Ukraine will make joint efforts to address the causes of migration and implementation of effective policy against illegal immigration, legally employed workers from Ukraine and the EU are guaranteed equal rights. It is declared the need to expand the number of bilateral employment treaties between Ukraine and EU Member States. The Agreement provides for the temporary presence of natural persons for the business matters, and possibility to hire a «key personnel». However, liberalization of immigrants' access from Ukraine concerns especially skilled migration, which is generally consistent with the actual trends in EU immigration policy. The problem of access to the national labor markets of the main part of labor migrants from Ukraine still remain in the competence of bilateral relations between Ukraine and the EU host countries.*

Key words: *Association Agreement, EU, international labor migration, labor market, remittances, EU migration policy.*

Referances

1. Vydjakina M., Stakanov R. Migration policy on regional labor markets / M. Vydjakina, R. Stakanov. – Cherkasy: publisher J. Chabanenko, 2013. – 354 p.
2. Vydjakina M., Stakanov R. Labour migration from Ukraine to the EU: a macroeconomic dimension: Monograph / M. Vydjakina, R. Stakanov / К. «DKS Center», 2011. P. 198
3. Haidutsky A. How can Ukraine double its GDP? And which way must go country? / [Electronic resource]. – Mode of access: <http://gazeta.dt.ua/finances/yak-ukrayini-podvoyiti-vvp-i-yakim-shlyahom-piti-krayini.html>.
4. Investigations Ukrainian immigrants / Yatsenyuk Charity «Open Ukraine». // [Electronic resource]. – Mode of access: <http://openukraine.org/file/b3BlbnVrcmFpbmVfZmlsZXMyMjA3.rar>.
5. Overview of private remittances in Ukraine / National Bank of Ukraine / [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=73841>.
6. Agreement between the Government of Ukraine and the Government of the Republic of Poland on mutual employment of workers / Parliament of Ukraine / [Electronic resource]. – Mode of access: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_026.
7. Association Agreement between Ukraine and the European Union and its Member States / [Electronic resource]. – Mode of access: <http://comeuroint.rada.gov.ua/komevpoint/doccatalog/document?id=56219>.
8. Migration profile. Ukraine / Migration policy centre // [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.migrationpolicycentre.eu/docs/migration_profiles/Ukraine.pdf.

МЕХАНІЗМ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК ТРУДА В УСЛОВІЯХ ПОДПИСАННЯ СОГЛАШЕННЯ ОБ АССОЦІАЦІЇ МЕЖДУ УКРАЇНОЮ І ЄС

Стаканов Р. Д.

Кандидат економічних наук, доцент кафедри мирового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Анотація. *С підписанням Соглашення об асоціації, у України з'являється можливість углубити свою інтеграцію в європейський ринок праці. Така інтеграція грає важливу роль, зважаючи на той факт, що близько половини всієї трудової міграції з України направляється в ЄС, а частка грошових переказів з країн ЄС в загальних надходженнях від мігрантів в Україні становить більше 30%. В Соглашенні передбачається, що ЄС і Україна будуть прикладати спільні зусилля для подолання причин виникнення міграції, а також впровадження ефективної політики протидії нелегальній міграції. Легально трудоустроєним працівникам з України і ЄС гарантуються рівні права, а також декларуються необхідність розширювати кількість двосторонніх уголів по трудоустроєвству між Україною і країнами-членами ЄС. В Соглашенні окремо передбачено положення стосовно тимчасового присутства фізических осіб для цілей економічної діяльності, що дозволяє нанимать «основной персонал», також надавати комерческіє послуги по спрощеній процедурі перебування на території приймаючої країни. Однак, лібералізація доступу емігрантів з України стосується в першу чергу кваліфікованної міграції, що, в загальному, відповідає загальній тенденції розвитку імміграційної політики ЄС на сучасному етапі. Питання доступу на національні ринки праці основної частини трудових мігрантів з України і в подальшому залишаться сферою двосторонніх відносин між Україною і приймаючими країнами ЄС.*

Ключевые слова: *соглашение об асоціації, ЄС, міжнародна трудова міграція, ринок праці, грошові перекази, міграційна політика ЄС.*